

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาศิลปกรรมแบบพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๗ วัดราชโอรสาราม ราชวรวิหาร
ชื่อนักศึกษา	นายอภิเศก เกษม
สาขาวิชา	โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์
ภาควิชา	โบราณคดี
ปีการศึกษา	๒๕๓๕

บทคัดย่อ

วัดราชโอรสาราม ราชวรวิหาร เดิมชื่อ "วัดจอมทอง" เป็นวัดเก่าแก่ดั้งเดิมของกรุงศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เมื่อครั้งยังทรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิสังขรณ์วัดจอมทองเมื่อพ.ศ. ๒๓๖๘ ในสมัยปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เสมือนการสร้างพระอารามขึ้นใหม่ และได้ทรงถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามวัดเสียใหม่ว่า "วัดราชโอรส" ซึ่งหมายถึงวัดที่พระราชโอรสทรงสถาปนา ใช้เวลาในการปฏิสังขรณ์รวมทั้งสิ้น ๑๘ ปี

งานศิลปกรรมอันได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ประณีตศิลป์ และมีชนศิลป์ ที่ปรากฏภายในวัดราชโอรสารามมีทั้งรูปแบบศิลปกรรมแบบประเพณีนิยม (คือแบบคตินิยมที่มีมาแต่รัชกาลก่อนๆ) และแบบศิลปกรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เป็นแบบเฉพาะของตนเอง (ซึ่งมีการสร้างงานโดยช่างชาวจีนแต่จิวจากสำเหิง) นิยมเรียกกันว่า "แบบพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว"

ศิลปกรรมแบบพระราชนิยมฯ ภายในวัดราชโอรสารามที่ศึกษาจากหลักฐานทางด้านศิลปกรรมจากอาคารหลัก ๘ อาคาร คือ พระอุโบสถ พระวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ พระวิหารพระอินทร์ และศาลาการเปรียญ รวมทั้งจากอาคารรองอื่นๆ เช่น กำแพงชกัว พระระเบียง ศาลาราย วิหารคด ฯลฯ สามารถจัดแบ่งรูปแบบได้เป็น

๑. แบบที่เป็นอิทธิพลศิลปกรรมจีน คือ มีรูปแบบศิลปกรรมจีนที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงลักษณะเดิมในศิลปกรรมแบบประเพณีนิยม เช่นในส่วนของหลังคาและหน้าบันที่มีการใช้หน้าบันแบบลู่ๆ ก่ออิฐถือปูน และตกแต่งด้วยปูนปั้นประดับเครื่องเคลือบเงิน รวมทั้งการตกแต่งภายในอาคาร เช่น การใช้งานจิตรกรรมแบบกระบวนจีน การประดับซุ้มกระจกเหนือช่องประตูและหน้าต่าง ฯลฯ เพื่อให้ลักษณะภายนอกและภายในอาคารมีความกลมกลืนกัน

๒. แบบที่เป็นศิลปวัตถุจีน คือ เป็นศิลปวัตถุจีนที่มีการนำเข้ามาจากการค้าขายกันระหว่างไทยและจีนที่มีกันอย่างแพร่หลายในระบือนั้น ซึ่งมีเครื่องเคลือบเงินทั้งเครื่องถ้วยและประติมากรรมรูปต่างๆ รวมทั้งกระเบื้องเคลือบปู แต่สิ่งที่พบมากที่สุดคือ "อับเฉา" ซึ่งได้แก่ ประติมากรรมศิลาจำหลักเป็นรูปต่างๆ เช่น บุคคล สัตว์ เป็นต้น

รูปแบบทั้ง ๒ นี้ มีที่มาจากคตินิยมและความเชื่อของชาวจีน กล่าวคือมีการใช้รูปแบบของสัญลักษณ์จีนมาสร้างงาน เช่น คติของฮัก ลก ชิว คติของเชียน คติของสิ่งมงคลต่างๆ ฯลฯ โดยนำมาใช้ในงานประดับตกแต่งลวดลายที่หลังคา หน้าบัน ใช้งานจิตรกรรมที่เขียนตกแต่งภายในอาคาร และใช้ในงานประณีตศิลป์ เช่นการประดับลวดลายที่ประตูและหน้าต่าง รวมทั้งการตกแต่งบริเวณพื้นที่ด้วยประติมากรรมศิลาจำหลัก

ศิลปกรรมแบบพระราชนิมมฯ จากจุลกาเนศ ๓ วัคธาธิโอรสอารามนี้ได้รับการสนองตอบและมีความนิยมกันอย่างแพร่หลายภายในรัชกาลของพระองค์ กล่าวคือมีการสร้างพระอารามแบบพระราชนิมมฯ โดยเจ้านายชั้นสูงในพระราชวงศ์ และขุนนางอีก ๑๘ แห่ง ทั้งภายในและภายนอกพระนคร จากนั้นความนิมมดังกล่าวเริ่มจางลงไปเมื่อศิลปกรรมตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสมัยต่อมาโดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ ๔ .